

Josef Vlk – Anna Vlková – Vladislav Vlk: Historie českého Boratína. Vydavatelství Forte, Ústí nad Labem 2000, 257 s. + 55 s. příloh + 39 s. fotodokumentace + mapa českého osídlení západní Volyně.

České vystěhovalectví na Volyně v 19. století přešlo již nepochybně, na rozdíl od jiných migrací té doby (srv. můj článek v *Cargo* č. 3–4/2000), do obecného povědomí naší veřejnosti, a to nejen úzce odborné. Mohlo by se dokonce zdát, že po vydání rozsáhlé syntetizující práce Jaroslava Vaculíka (*Dějiny volyňských Čechů*. 2 sv., Praha 1997 a 1998) již vlastně není o čem psát. Opak však je pravdou, dosud totiž citelně postrádáme hlubší analytický ponor do problematiky každodenního života na Volyni a stejně kusé zatím jsou i pokusy o postižení postupné integrace volyňských reemigrantů do české společnosti (záslužné avšak neúplné zůstávají studie I. Heroldové, A. Navrátilové, H. Noskové, L. Slezáka, J. Vaculíka ad.). Tuto absenci přitom nejcitelněji pociťujeme při studiu religiozity volyňských Čechů, jež bývá etnology zhusta redukována na vnější podoby jejich zbožnosti, na jejich formální církevní zařazení (Vaculík, o. c., I., s. 75n. a II., s. 48n.), zatímco ve vzpomínkách přímých účastníků zase převládá nadměrný subjektivismus (A. Balábán: *Mé vzpomínky*. Heršpice u Slavkova 1993). Recenzovaná publikace se snaží vyhnout oběma extrémům, snaží se zachytit běžný život českých emigrantů v jediné volyňské obci v jeho každodenní realitě a ve všech jeho složkách, v pohledu „zdola“, jak jej viděli (či spíše dnes vidí) oni sami. Její autoři patří mezi odcházející poslední generaci volyňských rodáků a své dílo odůvodňují

vnitřní potřebou „zanechat pro své potomky nějakou informaci o sobě, o svých předcích i o rodových kořenech, které nejsou v žádných archivech“ (s. 5).

Vycházejí přitom jak z dobové a sekundární literatury, která je na mnoha místech knihy doslovně přetiskována, z unikátních osobních vzpomínek roztroušených po soukromých archivech, tak i z přímého ústního podání nebo z vlastní paměti. Vzhledem k jejich ne-etnologickému vzdělání přitom samozřejmě nejde o dílo bezchybné a ve svém celku vyvážené. Autoři si patrně neuvědomují, že již sám způsob výběru a traktace uváděných pramenů by měl být veden pregnantním (a nejlépe čtenářům osvětleným) metodickým přístupem, neberou do úvahy osobnost citovaných autorů a účel sepsání těchto děl, neuvažují ani o možném postupném zkreslení folklorních podání apod. Je však otázkou, zda na skutečně odborné podání vlastně aspirovali a zda by takový způsob práce s pramenným materiálem nebyl věci na škodu, nepřipravil by jejich knihu o svébytný *esprit* vlastní právě jen – jakkoli metodicky nejednoznačným – dílům psaným „zdola“. Snad nejvíce totiž tato kniha připomíná všechny ty *pamětnice* českých lidových vzdělavců 19. a počátku 20. století, byť samozřejmě jde o „pamětnici“ vypracovanou nejmodernější technikou, vybavenou řadou map, fotografií, tabulek a schémat. Pro odborného čtenáře to ovšem znamená, že s recenzovanou knihou nelze pracovat jako s běžnou sekundární literaturou, že tato proň zůstane *pramenem*.

Právě v této „pramenné“ složce, v jedinečných záznamech a vzpomínkách na volyňskou každodennost, jež by komukoli než samým příslušníkům této skupiny zřejmě zůstaly utajeny, je recenzovaná monografie nejsilnější. Ať jsou to

hospodářské a sociální zvyklosti (s. 45 až 47, 52–59, 68–69, 93–98), druhotná migrace z Boratína do Argentiny a Spojených států (s. 48–49, 245–251, 290–292), místní vzpomínky na obě světové války (s. 71–88, 126–193), poválečná reemigrace (zejména) do Chotiněvsi na Litoměřicku (s. 205–242) nebo kulturní a náboženský život (s. 50–52, 61–68, 98–125, 203–205), vzpomínky „zdola“ vždy přinášejí něco nového. Velmi důležitá například byla striktní skupinová identifikace a následné dělení na religijním základě, v některých případech vedoucí až k opuštění obce (s. 46), později vystřídaná dělením na základě nábožensky podmíněného vztahu k divadlu a zábavám vůbec (s. 61n.). Přitom je však otázkou, pramenilo-li asketické odmítání divadla a světských zábav skutečně z „amerikanizace“ volyňských protestantů, již autoři zřejmě přeceňují, či spíše z poměrně málo vzpomínaného vlivu zelowských přistěhovalců, nebo z jiných příčin. Náboženský život přitom hrál významnou úlohu i v prvním poreemigračním období, jak svědčí rychlá stavba chotiněvského evangelického kostela v letech 1950–1951, provedená navzdory nepřejícnému postoji státních orgánů (s. 236–239). Pro posuzování lidové držby statků a půdy a demografického vývoje je zase velmi přínosnou uvedená statistika (s. 265–286), ta ostatně vydatně pomůže i případným genealogům.

Zásadní informace, které recenzovaná monografie právě díky svému lokálně omezenému, nesumarizujícímu pojetí přináší, tímto výčtem nejsou ani zdaleka vyčerpány. Její cena je totiž v tom, co odborným etnologickým studiím zůstává cizí *de natura rei*, v písemném zachycení osobních prožitků a subjektivně vnímaného smyslu, ve skutečnostech, jež

nebývají sdělovány a na které se „dovede ptát“ jen málokterý výzkum. Měla by se proto stát podstatným pramenem pro každé další úvahy o českém vystěhovalectví na Volyň, o životě volyňských Čechů i o jejich poválečné reemigraci do vlasti.

Zdeněk R. Nešpor

Zygmunt Bauman: Globalizace
Praha, Nakl. Mladá fronta 1998,
157 s.

V relativně velmi krátké době od anglického vydání se českému čtenáři dostává do rukou další kniha původem polského autora Zygmunta Baumana: *Globalizace*. V současnosti emeritní profesor sociologie v Leedsu a ve Varšavě přichází s textem, který částečně navazuje na jeho předchozí práce: *Postmodern Ethics* (1993) a *Life in Fragments* (1995). Český čtenář nalezne některé podstatné souvislosti a odkazy v knize, autorem speciálně sestavené pro naše vydání, s názvem „Úvahy o postmoderní době“ (Nakladatelství Slon, 1995). Zvláště pak kapitoly I a IV, tj. „Postmoderní osobnostní vzorce“ a „Morálka bez etiky“ vykazují obdobné parametry výkladového přístupu.

Podívejme se nejprve na základní témata:

Pojem globalizace je u Baumana centrován k několika rozhodujícím tendencím, které lze souhrnně označit jako globalizační proces. Jeho součástí je jednak změna dosavadní lidské situace, vyznačující se tzv. „časoprostorovou kompresí“, jednak důsledky, které s sebou přinášejí nové fragmentace času a prostoru, a rovněž i odlišné vzorce spojování takto nově rozděleného sociálního pole.

„Globalizace nejen spojuje, ale i rozděluje: